

مطالعه علم‌سنجی مقالات مروری حوزه پزشکی

ایران مقاله

اسماعیل وزیری^{۱*}

منصوره فیض‌آبادی^۲

چکیده

هدف: هدف مقاله حاضر بررسی وضعیت مقالات مروری نظام‌مند حوزه علوم پزشکی ایران بر اساس شاخص‌های علم‌سنجی می‌باشد.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر با رویکرد کمی و استفاده از نرم‌افزارها و فنون علم‌سنجی و آمار توصیفی، به بررسی ۳۸۲ مقاله مروری نظام‌مند حوزه پزشکی ایران در بازه زمانی ۱۹۷۰ تا ۱۴ ژوئن ۲۰۱۶ میلادی در پایگاه Web of Science پرداخته است.

یافته‌ها: در مجموع ایران با ۴۲۱ مقاله مروری نظام‌مند در رده ۲۲ کشورهای جهان قرار دارد. نتایج نشانگر رشد این نوع مطالعات طی سال‌های مورد بررسی بوده است به طوری که در فاصله سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۵، تعداد این مقالات ۲۱ برابر شده است. بیشترین مقالات مروری حوزه پزشکی ایران در گروه موضوعی پزشکی عمومی و داخلی نمایه شده است. از نظر همکاری‌های علمی دانشگاه علوم پزشکی مشهد بیشترین میزان همکاری را با سازمانهای خارجی و کشورهای آمریکا، ایتالیا، فرانسه و آلمان نیز بیشترین نقش را در تولید مقالات مروری پزشکی ایران داشته‌اند. از مجموع ده نشریه برتر منتشرکننده مقالات مروری حوزه پزشکی، ۶ نشریه توسط سازمان‌های داخلی منتشر می‌شود.

نتیجه‌گیری: با توجه به اهمیت این نوع مقالات در سیاست‌گذاری حوزه سلامت و در تصمیم‌گیری‌های بالینی و رشد روزافزون این نوع مقالات، برنامه‌ریزی لازم جهت انتشار بیشتر این نوع مقالات ضروری است.

واژگان کلیدی: مقالات مروری نظام‌مند، علم‌سنجی، همکاری علمی، علوم پزشکی، ایران.

۱. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه ادبیات و علوم انسانی،
دانشگاه زابل (نویسنده مسئول، evaziri@ut.ac.ir)

۲. دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۳۱

پذیرش: ۱۳۹۶/۰۴/۲۱

مقدمه و بیان مسئله

تصمیم‌گیری بالینی موفق توسط پزشکان، کاری دشوار و پیچیده است که روند رو به رشد شواهد بالینی، به این پیچیدگی می‌افزاید (ملبوس‌باف و عزیزی، ۱۳۸۹). چنانچه محققان و پزشکان بخواهند نتایج تحقیقات انجام گرفته را در عمل مورد استفاده قرار دهند باید علاوه بر داشتن فرصت کافی برای انجام جستجو، مهارت کافی برای پیدا کردن اطلاعات، انگیزه کافی برای انجام این کار، توانایی تفکر انتقادی و قدرت ترکیب اطلاعات مختلف را داشته باشند (کوک، مالرو و هینز، ۱۹۹۷). به عبارت دیگر، یکی از مشکلات و مسائل بالقوه استفاده از شواهد پژوهش‌ها در عمل و در تصمیم‌گیری بالینی، حجم وسیع و غیرقابل کنترل اطلاعاتی است که پزشکان با آن مواجه هستند (بان، ۲۰۱۰).

در حال حاضر چندین روش وجود دارد که علاوه بر خلاصه‌سازی نتایج پژوهش‌ها، به محققان توانایی تفسیر و به‌کارگیری شواهد پژوهش را می‌دهند که از جمله مهمترین این نوع پژوهش‌ها، مطالعات مروری نظام‌مند است (کوک و همکاران، ۱۹۹۷). یک مقاله مروری نظام‌مند، درصدد پاسخگویی به یک سوال خاص با بهره‌گیری از روش‌های صریح و شفاف و انجام یک جستجوی کامل در ادبیات و ارزیابی انتقادی مطالعات فردی است که با ارائه یک نتیجه‌گیری، آنچه که میدانیم و آنچه نمی‌دانیم را درباره موضوع یا سوال نشان می‌دهد (براینر و دنیر، ۲۰۱۲). بنابراین، در رابطه با یک سؤال خاص، پیدا کردن یک مقاله‌ی مروری با کیفیت، به مقدار قابل توجهی بر کیفیت مطالعه می‌افزاید و از زمان مطالعه می‌کاهد. این نوع مقالات با فشرده کردن حجم بالایی از اطلاعات در قالبی قابل هضم می‌توانند کمک بسزایی به پیشرفت علم کنند (پارمحمدیان، محمدی و موحدی، ۱۳۹۰).

این مطالعات، به عنوان پلی، میان تحقیقات و تصمیم‌گیری بالینی عمل کرده و کمک می‌کنند که به سوالات بالینی پاسخ داده شود. در این مطالعات، آخرین اطلاعات علمی یک موضوع خاص مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد (ملبوس‌باف، عزیزی، ۱۳۸۹). مطالعات مروری نظام‌مند در صورتی که با کیفیت بالا و به درستی انجام گرفته باشند شواهد قوی برای استفاده پزشکان جهت حل مشکلات پزشکی فراهم می‌کنند زیرا این نوع مطالعات، در حقیقت خلاصه‌ای از همه مطالعات مرتبط با موضوع را به صورت خلاصه و شفاف ارائه می‌کنند که به پزشکان کمک می‌کند که با دانش پزشکی روز همگام شده و پاسخ به سوال مورد نظر خود را از جنبه‌های مختلف دریافت کند. در حقیقت این نوع مطالعات، محدوده دانسته‌ها و ناشناخته‌های یک حوزه موضوعی را مشخص می‌کنند (کوک و همکاران، ۱۹۹۷). این مقالات، اطلاعات چندین مطالعه را با هم ترکیب کرده و یک دید و نمای کلی فراهم می‌کند و در نتیجه، نتایج این مطالعات برای پزشکان، دسترس‌پذیرتر می‌شود. این مرورها و ترکیبها، باعث زودتر آشکار شدن مزایای درمانی می‌شوند و به یکپارچه شدن یافته‌های علمی کمک می‌کنند (کتلی، ۱۹۹۶). مطالعات مروری نظام‌مند در حقیقت چیزی بیش از روشهای آماری برای ادغام نتایج حاصل از تحقیقات مختلف هستند. این مطالعات اطلاعات موجود را یکپارچه ساخته و اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری را فراهم می‌کنند و باعث ایجاد ثبات و فراگیر شدن یافته‌ها می‌شوند. این مطالعات اگر همراه با یک متاآنالیز باشند قدرت و دقت اثرات درمانی را افزایش می‌دهند. شناخت گسترده از نیاز پزشکان برای ترکیب شواهد پژوهش‌ها برای استفاده در بالین، باعث شد که مدیران سیاستگذاران از شواهد در هنگام تصمیم‌گیری استفاده نمایند. این مطالعات نقش مهمی در آگاهی تصمیم‌گیرندگان دارند و به عنوان یک ابزار بسیار مهم کمک می‌کنند که به جای تصمیم‌گیری بر مبنای یک مطالعه، بر اساس مجموعه‌ای از شواهد تصمیم‌گیری نمایند (بلک و دونالد، ۲۰۰۱؛ شلدون، ۲۰۰۵؛ و بان و همکاران، ۲۰۱۵).

مطالعات مروری علاوه بر اینکه در سیاست‌های سلامت عمومی و تصمیم‌گیری بالینی استفاده می‌شوند، نمایانگر

کیفیت بالای تحقیقات کشورها نیز هستند (ابل و همکاران، ۲۰۰۴؛ و اُکسمن و گروپ، ۲۰۰۴). زیرا در صورتی که این پژوهش‌ها به خوبی انجام شوند به عنوان یکی از مهمترین مطالعات در سلسله مراتب شواهد، برای ارزیابی اثربخشی مداخلات، کیفیت و قدرت توصیه‌ها در ادبیات پزشکی محسوب می‌شوند (ابل و همکاران، ۲۰۰۴؛ اُکسمن و گروپ، ۲۰۰۴؛ و بان و همکاران، ۲۰۱۵). با توجه به اهمیت این نوع از مطالعات در حوزه پزشکی، تاکنون وضعیت مقالات مروری این حوزه نه تنها مشخص نیست بلکه اطلاعات زیادی نیز در خصوص وضعیت این نوع از مقالات در دست نیست. علیرغم اهمیت این مطالعات، بررسی‌ها نشان داد که در حال حاضر هیچ مطالعه علم‌سنجی بر روی این نوع مقالات، در ایران انجام نگرفته است. از طرف دیگر، عمده پژوهش‌های انجام شده در حوزه علم‌سنجی عمدتاً در خصوص تولیدات علمی به طور کلی یا مقالات علمی منتشر شده می‌باشند و کمتر به مطالعات و پژوهش‌های ثانویه مانند مقالات مروری پرداخته شده است. از همین رو، هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر بررسی وضعیت مقالات مروری ایران در حوزه پزشکی و سهم آنها از کل تولیدات حوزه پزشکی می‌باشد. مقایسه روند رشد مقالات مروری علوم پزشکی کشور و جهان، شناسایی گروه‌های موضوعی حوزه پزشکی پیشرو در تولید مقالات مروری و رشد آنها طی سال‌های اخیر، نقش نشریات ایرانی و غیر ایرانی در انتشار مقالات مروری حوزه پزشکی ایران و وضعیت همکاری‌ها و مشارکت علمی کشورها و سازمان‌ها در مقالات مروری علوم پزشکی کشور از دیگر اهداف پژوهش حاضر است

پیشینه پژوهش

جستجوهای انجام شده در خصوص تحلیل علم‌سنجی مقالات علمی نشان می‌دهد که در حوزه‌های موضوعی مختلف مطالعات متعددی طی سال‌های گذشته انجام شده است. اما اینکه پژوهشی به صورت مشخص بر روی نوع خاصی از مدارک علمی به غیر از مقالات صورت گرفته باشد اندک است. در پژوهش‌های انجام شده بیشتر بر انواع مدارک علمی نمایه شده، زبان مدارک منتشر شده، رشد تولیدات حوزه موضوعی مورد مطالعه، سازمان‌ها و نویسندگان پرکار آن حوزه، نقش کشورها و میزان مشارکت و همکاری علمی آنها و همچنین نقشه‌های علمی در برخی از حوزه‌ها مورد توجه قرار گرفته است. اما با این وجود، می‌توان به پژوهش‌هایی اشاره کرد که به رشد، اهمیت و وضعیت استناد این نوع از مقالات اشاره کرده‌اند. معدود پژوهش‌های بازایی شده مرتبط با این حوزه در کشور، پژوهشی است که در قالب رساله کارشناسی ارشد در دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی توسط کازرانی، داودیان، زایری و سوری در سال ۱۳۹۳ انجام شده است که به بررسی ساختار چکیده مقالات مروری و فراتحلیل ایرانی نمایه شده در پایگاه اسکوپوس در حوزه علوم پزشکی کشور پرداخته است. در این پژوهش به رشد مقالات مروری نظام‌مند حوزه علوم پزشکی کشور طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۲ اشاره شده است. دانشگاه علوم پزشکی تهران، بقیه‌الله و علوم پزشکی اصفهان در تولید و انتشار مقالات مروری در پایگاه اسکوپوس در رتبه‌های اول تا سوم قرار داشته‌اند. این پژوهش بر ساختار چکیده مقالات مروری و فراتحلیل ایران تاکید داشته و بیان می‌کند که چکیده این نوع از مقالات از کیفیت قابل قبولی برخوردار نیست (کازرانی، داودیان، زایری، و سوری، ۱۳۹۴).

در مطالعه دیگر روپل و همکاران در سال ۲۰۱۳، به بررسی ۱۲۶۱ مقاله مروری نظام‌مند که در سال ۲۰۰۸ در پایگاه اسکوپوس در حوزه‌های علوم زیستی و علوم پزشکی به زبان انگلیسی منتشر شده بودند پرداختند. در این مطالعه، ضریب تاثیر مجلات منتشر کننده مقالات مروری، ضریب تاثیر ۵ ساله، تعداد صفحات مقالات، کشور نویسندگان، تعداد نویسندگان، همکاری‌های بین‌المللی، نوع بیماری که مقاله به آن پرداخته و نوع مداخله، مورد بررسی قرار

گرفت. نتایج حاکی از آن بود که بیشترین مقالات مروری، متعلق به کشور آمریکا با ۳۶/۵ درصد از مقالات و بعد از آن هلند با ۲۹ درصد بوده است. میانگین استناد به مقاله، ۲۶/۵ بوده و ۷۸ درصد از مقالات در مجلات با میانگین ضریب‌تاثیر ۴/۳ منتشر شده بودند (رُویل، کاندالا، بارنارد و واگ، ۲۰۱۳).

شن و همکاران به بررسی ۴۵۹۴ مقاله مروری منتشر شده در پایگاه‌های کارکین و استنادات به آنها در پایگاه وب‌آو ساینس پرداختند. در این مطالعه، کشورهای استنادکننده به مقالات مروری در ۴ گروه مورد بررسی قرار گرفتند. کشورهای با درآمد پایین، کشورهای با درآمد متوسط پایین، درآمد متوسط بالا و کشورهای درآمد بالا. میانگین استناد به مقالات برای کشورهای توسعه‌یافته ۶/۰۱ و برای کشورهای با درآمد پایین و متوسط ۳ بوده است. کشورهای توسعه‌یافته شامل آمریکا، چین، انگلستان، استرالیا، کانادا، هلند، اسکاتلند، ایتالیا، نیوزلند و آلمان، منتشرکننده ۸۸ درصد از مقالات مروری بودند. در میان این کشورها، کشور انگلستان، دارای بیشترین تعداد تولیدات و استنادات بوده است (شن و همکاران، ۲۰۱۴).

برخی از مطالعات، به بررسی مقالات مروری یک یا چند حوزه پرداخته‌اند. از قبیل مطالعه انجام گرفته توسط متوری و همکاران، که در آن به بررسی ۱۷۰ مجله بالینی در حوزه‌های پزشکی داخلی، مراقبت‌های بهداشتی اولیه، پرستاری، بهداشت روان پرداخته شده و مقالات مروری منتشر شده در آنها را مورد بررسی قرار داده و میزان استناد به مقالات ۵ مجله‌ای که دربردارنده بیشترین مقالات مروری بودند را مورد مطالعه قرار دادند. در این پژوهش، به بررسی مجلات منتشرکننده مقالات، ارتباط میان ضریب‌تاثیر مجله و میزان انتشار مقاله مروری و تحلیل استنادات پرداخته شده است (مونتوری، ویلکینزکی، مورگان و هینز، ۲۰۰۳). ژی و همکاران به مطالعه ۶۵۴ مقاله مروری که در فاصله سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۳ در مورد شکستگی ران در پایگاه وب‌آو ساینس نمایه شده بودند پرداختند. در این مطالعه، به تحلیل کشورهای نویسندگان این مقالات، تعداد استنادات مربوط به هر کشور، سازمان، نویسنده و توزیع مجلات پرداخته شده است. نتایج نشان داد که کشور آمریکا با ۱۷۱ مقاله، بیشترین تولیدات علمی را دارا بوده و بعد از آن کشورهای انگلستان، کانادا، استرالیا و چین قرار داشته‌اند (ژی و همکاران، ۲۰۱۴).

همگام با رشد سایر انواع مطالعات و مقالات در حوزه پزشکی، مقالات مروری نیز از رشد مشابه و سریعی برخوردار بوده‌اند. مطالعات گوناگون به بررسی رشد مقالات حوزه‌های مختلف پزشکی پرداخته‌اند. برای مثال در حوزه پاتولوژی طی سال‌های ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۶ رشد مقالات ۲،۳ افزایش داشته است. این درحالی است که در همین مدت، رشد مقالات مروری این حوزه ۵،۶ افزایش داشته است (کیچام و کرافورد، ۲۰۰۷). مقالات حوزه پرستاری ایران نیز در مطالعه‌ای که تا سال ۲۰۱۲ انجام شده است نشان می‌دهد که تنها ۲،۷ درصد از مقالات این حوزه در قالب مقالات مروری تولید و منتشر شده است. در حالی که در کشور انگلستان ۱۳،۵ درصد از مقالات پرستاری در قالب مقالات مروری منتشر شده است (نگارنده، ۱۳۹۱). میزان تولید مقالات مروری نظام‌مند جهان از ۱۱۰۰ مقاله در سال ۲۰۰۶ به ۷۳۵۵ مقاله در سال ۲۰۱۵ در پایگاه وب‌آو ساینس رسیده است. کوک و همکاران در پژوهش خود در سال ۱۹۹۷ بیان می‌کنند که تعداد مقالات مروری در دهه گذشته رشدی ۵۰۰ برابری داشته است (کوک و همکاران، ۱۹۹۷). در ایران نیز مقالات مروری نظام‌مند حوزه پزشکی از یک عنوان در سال ۲۰۰۶ به ۸۴ عنوان در سال ۲۰۱۵ رسیده است. با این وجود، پژوهش‌ها از ناکافی بودن مقالات مروری نظام‌مند حوزه علوم پزشکی حکایت دارند (جمالی و همکاران،

علاوه بر این، در بسیاری از مقالات نیز بر رابطه بین تعداد استنادهای دریافتی و مقالات مروری اشاره شده است. نتایج تحقیقات و مطالعات پژوهشگران نشان می‌دهد که مقالات مروری بیش از سایر انواع تولیدات علمی استناد دریافت می‌کنند و مورد استفاده قرار می‌گیرند (آل ابراهیم و همکاران، ۲۰۱۵، علی محمدی و سجادی، ۲۰۰۹). تحلیل مقالات مروری در حوزه مهندسی، ریاضی، فیزیک و علوم زمین نیز نشان داد که نه تنها رابطه معنی‌داری میان تعداد نویسندگان و تعداد استنادها وجود دارد بلکه به نسبت مقالات این رابطه قوی‌تر است. و این نسبت در مقالات کنفرانس‌ها به نسبت مقالات کمتر است (آبرامو و دی‌آنجلو، ۲۰۱۵).

سوالات پژوهش

۱. بررسی وضعیت مقالات مروری در حوزه علوم پزشکی ایران، تولیدات حوزه علوم پزشکی ایران و همچنین مقالات مروری جهان طی سال‌های اخیر چگونه می‌باشد؟
۲. وضعیت کشورهای جهان از نظر تعداد مقالات مروری، سهم آنها از کل مقالات مروری و همچنین سهم مقالات مروری هر کشور از کل تولیدات علمی آنها چگونه است؟
۳. وضعیت مقالات مروری حوزه علوم پزشکی کشور بر اساس زیرگروه‌های موضوعی حوزه پزشکی چگونه است؟
۴. همکاری و مشارکت علمی میان سازمان‌ها و کشورها در مقالات مروری حوزه پزشکی ایران چگونه است؟
۵. ویژگی‌های نشریات منتشرکننده مقالات مروری حوزه علوم پزشکی کشور چگونه است؟

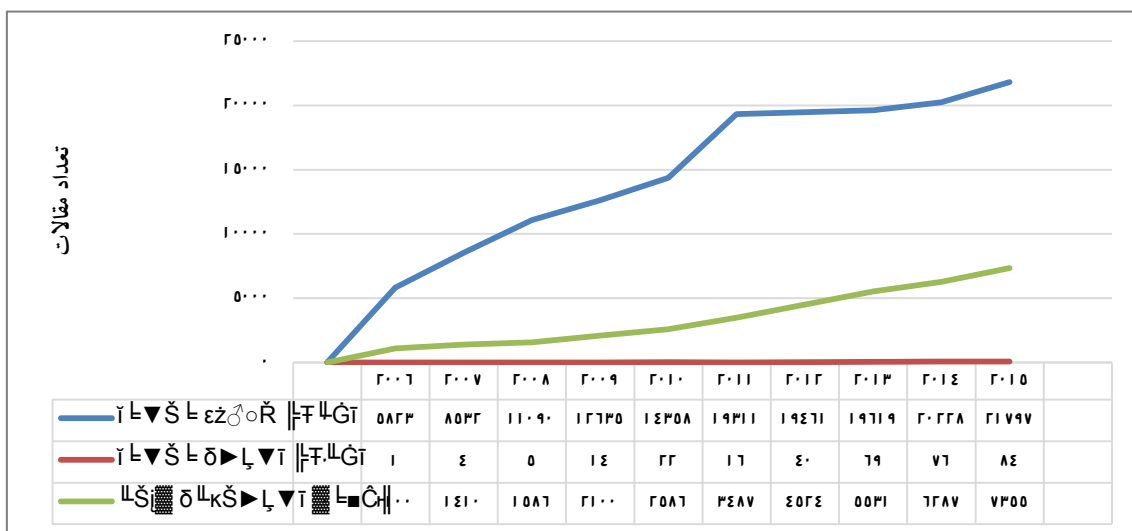
روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کمی و با استفاده از نرم‌افزارها و فنون کتابسنجی، آمار توصیفی و تحلیلی، به بررسی مقالات مروری نظام‌مند حوزه پزشکی ایران در پایگاه وب‌آو ساینس پرداخته است. با جستجوی عبارت "Systematic review" در ناحیه موضوع با محدود کردن آن به کشور ایران، مقالات مروری و زبان انگلیسی در بازه زمانی ۱۹۷۰ لغایت ۱۴ ژوئن ۲۰۱۶ میلادی در بخش نمایه استنادی توسعه یافته علوم و علوم اجتماعی در قسمت جستجوی پیشرفته این پایگاه تعداد ۴۴۲ مقاله مروری بازیابی شد. با استفاده از گروه‌های موضوعی، مقالات مربوط به حوزه‌های پزشکی جدا شد و در نهایت ۳۸۲ عنوان مقاله مورد بررسی قرار گرفت. پس از استخراج نتایج از پایگاه، با استفاده از نرم‌افزار Bibexcel، پیش پردازش‌های لازم بر روی داده‌ها صورت گرفت. پس از تهیه فایل‌های خروجی، از نرم‌افزارهای نت دراو و یوسی‌آی نت جهت ترسیم نقشه همکاری کشورها و سازمان‌ها استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

۱. بررسی وضعیت مقالات مروری در حوزه علوم پزشکی ایران، تولیدات حوزه علوم پزشکی ایران و همچنین مقالات مروری جهان طی سال‌های اخیر چگونه می‌باشد؟
- روند رشد مقالات مروری در حوزه علوم پزشکی کشور طی سال‌های اخیر در نمودار شماره ۱ نشان داده است. همانگونه که نشان داده شده است قدیمی‌ترین مقاله مروری نمایه شده در پایگاه وب‌آو ساینس مربوط به سال ۲۰۰۶ می‌باشد. تعداد ۳۸۲ مقاله بازیابی شده نیز طی سال‌های ۲۰۰۶ لغایت ۲۰۱۶ میلادی تولید و منتشر شده است. سهم

مقالات مروری علوم پزشکی از کل تولیدات علوم پزشکی ایران در سال ۲۰۰۶ برابر یک صدم درصد بوده است که این عدد در سال ۲۰۱۵ به ۳۸٪ رسیده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مقالات مروری جهان طی سال‌های اخیر بیش از ۶ برابر رشد داشته است. این در حالی که مقالات مروری حوزه پزشکی کشور بدون در نظر گرفتن سال ۲۰۰۶، بیش از ۲۱ برابر افزایش داشته است. تولیدات علمی حوزه پزشکی کشور نیز طی همین سال‌ها حدود ۴ برابر شده است.

نمودار شماره ۱: مقالات مروری علوم پزشکی ایران و مقالات مروری جهان

پرسش ۲. وضعیت کشورهای برتر جهان از نظر تعداد مقالات مروری، سهم آنها از کل مقالات مروری و سهم مقالات مروری هر کشور از کل تولیدات علمی آنها چگونه است؟

بر اساس جستجوی انجام شده در پایگاه وب‌آو ساینس تا دهم June ۲۰۱۶ میلادی تعداد ۴۲۲۹۹ مقاله مروری بر اساس راهبرد جستجوی ذکر شده در قسمت روش‌شناسی بازبایی شد. در جدول شماره ۱ تعداد کشورهایی که دارای بیشترین مقالات مروری بوده‌اند به همراه سهم هر کشور از کل مقالات مروری، کل تولیدات علمی کشورها در پایگاه وب‌آو ساینس و همچنین درصد مقالات مروری از کل مقالات پایگاه وب‌آو ساینس برای هر کشور نشان داده شده است. همانگونه که نشان ملاحظه می‌شود کشور آمریکا بیش از ۲۶ درصد مقالات مروری جهان را منتشر کرده است که این تعداد هفت صدم درصد از تولیدات علمی آمریکا در پایگاه وب‌آو ساینس را شامل می‌شود. این در حالی است که کشور ایران ۹٪ درصد از تولیدات مروری جهان را منتشر کرده که این رقم ۱۷٪ درصد از تولیدات ایران در پایگاه وب‌آو ساینس می‌باشد. نسبت مقالات مروری به کل مقالات پایگاه وب‌آو ساینس در کشور هلند به نسبت سایر کشورها بیشتر است که ۳۸ صدم درصد از تولیدات نمایه شده در پایگاه وب‌آو ساینس به مقالات مروری اختصاص داشته است. لازم به ذکر است داده‌های این قسمت به حوزه پزشکی محدود نشده است و هدف، بررسی وضعیت موجود مقالات مروری کشورها از کل تولیدات آنها می‌باشد.

جدول شماره ۱: رتبه‌بندی کشورهای بر اساس تعداد مقالات مروری، کل مقالات و سهم مقالات مروری از کل مقالات

رتبه	کشور	تعداد مقالات مروری	درصد مقالات مروری	تعداد کل مقالات	درصد از کل مقالات
۱	آمریکا	۱۱۲۷۸	۲۶/۶۶	۱۶۰۸۹۵۰۵	۰/۰۷
۲	انگلستان	۸۷۷۶	۲۰/۷۵	۳۴۸۵۳۰۹	۰/۲۵
۳	کانادا	۴۹۷۵	۱۱/۷۶	۲۰۴۹۵۹۲	۰/۲۴
۴	استرالیا	۴۳۶۴	۱۰/۳۲	۱۲۷۳۸۴۶	۰/۳۴
۵	هلند	۳۸۰۷	۹	۱۰۱۱۶۸۶	۰/۳۸
۶	چین	۳۲۴۱	۷/۶۶	۳۱۴۲۴۲۴	۰/۱
۷	ایتالیا	۲۳۹۳	۵/۶۶	۱۶۶۱۶۰۰	۰/۱۴
۸	آلمان	۲۲۹۴	۵/۴۲	۲۷۰۹۹۷۵	۰/۰۸
۹	برزیل	۱۶۱۹	۳/۸۳	۶۷۱۶۳۲	۰/۲۴
۱۰	اسپانیا	۱۴۳۱	۳/۳۸	۱۱۵۲۰۳۰	۰/۱۲
۱۱	سوئیس	۱۲۹۲	۳/۰۵	۷۳۴۴۸۲	۰/۱۸
۱۲	اسکاتلند	۱۲۱۵	۲/۸۷	۴۹۹۳۷۳	۰/۲۴
۱۳	فرانسه	۱۱۹۰	۲/۸۱	۲۰۶۰۴۹۲	۰/۰۶
۱۴	بلژیک	۹۳۵	۲/۲۱	۴۸۷۰۱۴	۰/۱۹
۱۵	دانمارک	۹۰۷	۲/۱۴	۳۷۰۷۰۹	۰/۲۴
۱۶	سوئد	۸۳۱	۱/۹۷	۶۵۵۹۶۶	۰/۱۳
۱۷	یونان	۷۱۲	۱/۶۸	۲۳۹۹۷۴	۰/۳
۱۸	نروژ	۵۲۸	۱/۲۵	۲۵۲۳۱۰	۰/۲۱
۱۹	نیوزلند	۵۲۶	۱/۲۴	۲۰۶۴۱۱	۰/۲۵
۲۰	ژاپن	۴۵۷	۱/۰۸	۲۶۲۸۷۸۵	۰/۰۲
۲۱	ایرلند	۴۴۱	۱/۰۴	۲۳۰۹۵۹	۰/۱۹
۲۲	ایران	۴۲۱	۱	۲۵۱۳۸۶	۰/۱۷

پرسش ۳. وضعیت مقالات مروری حوزه علوم پزشکی کشور بر اساس زیرگروه‌های موضوعی حوزه پزشکی چگونه است؟

در جدول شماره ۲ به بررسی وضعیت مقالات مروری علوم پزشکی ایران بر اساس گروه‌های موضوعی این حوزه پرداخته شده است. همانگونه که داده‌ها نشان می‌دهد، بیشترین مقالات مروری مربوط به گروه موضوعی پزشکی عمومی و داخلی با ۶۱ عنوان مقاله می‌باشد. گروه‌های موضوعی داروسازی و داروشناسی و بهداشت عمومی نیز به ترتیب با ۴۲ و ۴۰ مقاله مروری در رده‌های بعدی قرار دارند. تعداد ۳۸۲ مقاله مروری در ۴۸ گروه موضوعی در حوزه پزشکی نمایه شده است که ده گروه موضوعی برتر در جدول شماره ۲ نشان داده شده است. همانگونه که در جدول نشان داده شده است، تعداد مقالات نمایه شده هر گروه موضوعی در پایگاه وب‌آو ساینس و سهم مقالات مروری از کل مقالات نمایه شده هر گروه موضوعی در این پایگاه نیز نشان داده شده است.

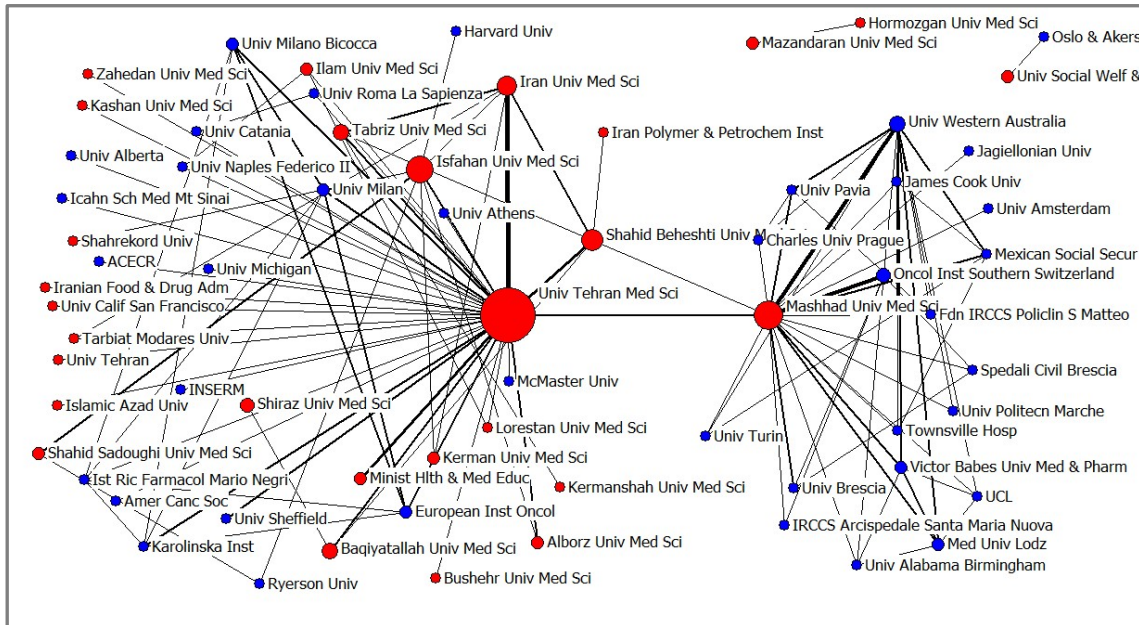
جدول شماره ۲: وضعیت مقالات مروری پزشکی ایران بر اساس گروه‌های موضوعی

نام گروه موضوعی	تعداد مقالات مروری	تعداد مقالات در WOS*	درصد سهم از کل مقالات**
Medicine, General & Internal	۶۱	۶۶۸۸	۰/۹۱
Pharmacology & Pharmacy	۴۲	۷۷۳۷	۰/۵۴
Public, Environmental & Occupational Health	۴۰	۵۰۵۶	۰/۷۹
Oncology	۲۹	۳۰۸۲	۰/۹۴
Gastroenterology & Hepatology	۲۸	۱۸۶۴	۱/۵۰
Nutrition & Dietetics	۲۷	۱۷۲۵	۱/۵۷
Endocrinology & Metabolism	۲۳	۲۲۸۹	۱
Dentistry, Oral Surgery & Medicine	۱۷	۱۵۱۴	۱/۱۲
Medicine, Research & Experimental	۱۶	۲۸۱۱	۰/۵۷
Obstetrics & Gynecology	۱۶	۲۳۰۲	۰/۷۰

* = کل مقالات ایرانی در در گروه موضوعی

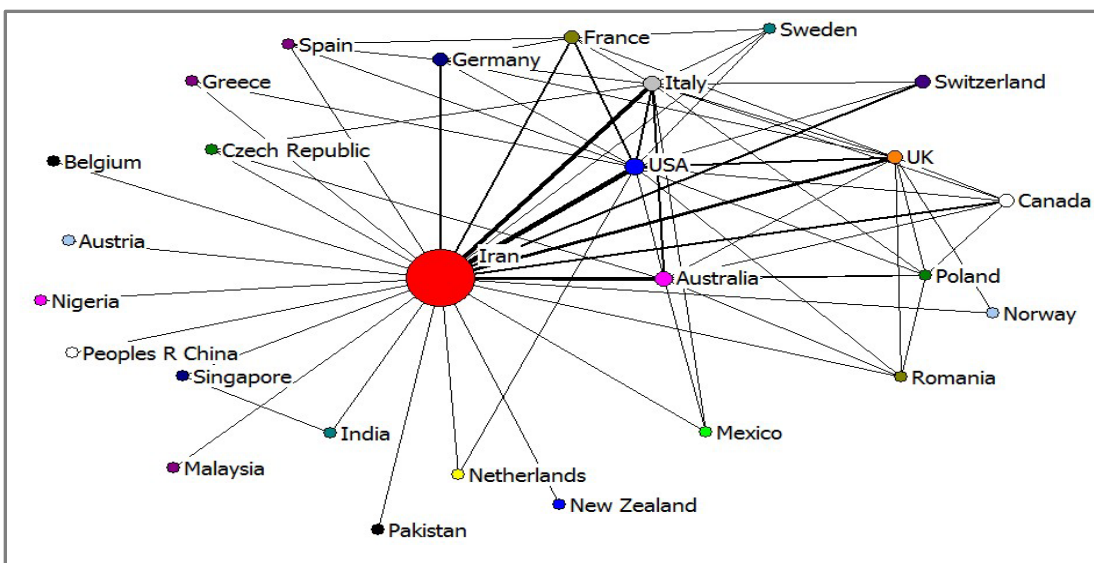
** = درصد از سهم مقالات = سهم مقالات مروری از کل مقالات حوزه موضوعی

پرسش ۴. همکاری و مشارکت علمی میان سازمان‌ها و کشورها در مقالات مروری حوزه پزشکی ایران چگونه است؟ بررسی وضعیت همکاری و مشارکت علمی سازمان‌های داخلی و خارجی در مقالات مروری علوم پزشکی در نمودار شماره ۲ به تصویر کشیده شده است. همانگونه که ملاحظه می‌شود دانشگاه علوم پزشکی تهران با ۱۵۱ عنوان دارای بیشترین مقاله مروری می‌باشد و پس از آن دانشگاه‌های علوم پزشکی مشهد، اصفهان و شهید بهشتی به ترتیب با ۶۷، ۵۶ و ۳۸ عنوان مقاله قرار دارند. نتایج حاصل از تحلیل همکاری‌ها نشان می‌دهد که دانشگاه علوم پزشکی مشهد به نسبت سایر دانشگاه‌های کشور دارای بیشترین میزان همکاری علمی با سازمان‌های خارجی است و پس از آن دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، ایران و اصفهان قرار دارند. دانشگاه علوم پزشکی مشهد در داخل کشور تنها با دانشگاه علوم پزشکی تهران و شهید بهشتی دارای همکاری علمی بوده است. در مجموع ۳۴۷ سازمان در نگارش مقالات مروری ایران نقش داشته‌اند که ۴ دانشگاه برتر ایران در تولید و انتشار حدود ۸۲ درصد از این مقالات نقش داشته‌اند. قطر دایره‌ها به تعداد مقالات منتشر شده و خطوط بین آنها به میزان همکاری میان سازمان‌ها اشاره دارد. دایره‌های آبی نشانگر سازمان‌های بین‌المللی و خارجی و دایره‌های قرمز رنگ سازمان‌ها و دانشگاه‌های داخلی را نمایش می‌دهند.

نمودار شماره ۲: نقشه همکاری‌های علمی سازمان‌های همکار در تولید مقالات مروری پزشکی ایران

در نمودار شماره ۳ میزان همکاری و مشارکت علمی کشورهای جهان در نگارش مقالات مروری علوم پزشکی ایران نشان داده شده است. نتایج تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که بیشترین میزان همکاری ایران با کشورهای آمریکا، ایتالیا، استرالیا، آلمان، کانادا، فرانسه، سوئیس و انگلستان نگاشته شده است. در مجموع تعداد ۴۳ کشور در نگارش این مقالات سهیم بوده‌اند. که سهم این هشت کشور انتشار حدود ۵۳ درصد مقالات بوده است.

پرسش ۵. ویژگی‌های نشریات منتشرکننده مقالات مروری حوزه علوم پزشکی کشور چگونه است؟

در جدول شماره ۳ نشریات منتشرکننده مقالات مروری علوم پزشکی ایران به تصویر کشیده شده است. تعداد ۳۸۲ مقاله مروری پزشکی ایران توسط ۲۰۲ نشریه از سراسر جهان منتشر شده است که ده نشریه اول ۱۱۴ عنوان از مجموع ۳۸۲ مقاله را منتشر کرده‌اند. ضریب تاثیر، تعداد مقالات منتشر شده، گروه موضوعی نشریه و ضریب تاثیر متوسط این ده نشریه به همراه کشور این نشریات در جدول زیر نشان داده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۶ عنوان از مجموع از ده عنوان نشریه متعلق به کشور ایران می‌باشد.

جدول شماره ۳: نشریات برتر منتشرکننده بیشترین مقالات مروری پزشکی ایران

ردیف	عنوان نشریه	ضریب تاثیر	تعداد مقاله	کشور	گروه موضوعی	ضریب تاثیر متوسط
۱	Journal Of Research In Medical Sciences	۰/۶۵۲	۲۵	ایران	Medicine, general & internal	۱/۲۳۶
۲	Iranian Journal Of Public Health	۰/۵۵	۲۳	ایران	Public, environmental, occupational health	۱/۶۲۹
۳	International Journal Of Pharmacology	۰/۷۰۹	۱۱	امارات	Pharmacology & pharmacy	۲/۳۳۰
۴	Nutrition	۰/۷۰۹	۱۰	آمریکا	Nutrition & dietetics	۲/۴۰۰
۵	Archives Of Iranian Medicine	۰/۹۳۶	۱۰	ایران	Medicine, general & internal	۱/۲۳۶
۶	Iranian Red Crescent Medical Journal	۰/۶۳۴	۹	ایران	Medicine, general & internal	۱/۲۳۶
۷	Hepatitis Monthly	۱/۹۳۲	۹	ایران	Gastroenterology & hepatology	۲/۷۲۸
۸	World Journal Of Gastroenterology	۲/۳۶۹	۷	آمریکا	Gastroenterology & hepatology	۲/۷۲۹
۹	Daru-Journal Of Pharmaceutical Sciences	۱/۶۳۸	۵	ایران	Pharmacology & pharmacy	۲/۳۳۰
۱۰	Archives Of Medical Science	۲/۰۳	۵	لهستان	Medicine, general & internal	۱/۲۳۶

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با استفاده از روش‌ها و فنون کتاب‌سنجی و توصیفی به بررسی مقالات مروری نظام‌مند ایران در حوزه پزشکی که در فاصله سال‌های ۱۹۷۰ تا ۲۰۱۶ در پایگاه وب‌آو ساینس نمایه شده‌اند، پرداخت. در این مطالعه، علاوه بر بررسی رشد مقالات مروری علوم پزشکی ایران و جهان به بررسی رشد مقالات مروری جهان طی دهه گذشته پرداخته شد. همچنین نقش و سهم کشورهای جهان از مقالات مروری و سهم مقالات مروری از تولیدات علمی ۲۲ کشور برتر این حوزه نیز مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد مقالات مروری به نسبت سایر تولیدات علمی از رشد بیشتری برخوردار هستند به طوری که رشد مقالات مروری طی سال‌های اخیر بیش از ۶ برابر شده است. نتایج پژوهش کول نیز در سال ۱۹۹۷ از رشد ۵ برابری مقالات مروری حکایت داشت. بررسی وضعیت مقالات مروری علوم پزشکی ایران، از نظر مجلات منتشرکننده، شاخص‌های ضریب تاثیر و ضریب

تاثیر متوسط نشریات نیز مورد بررسی قرار گرفت. در مطالعات کتابسنجی انجام گرفته بر روی مقالات مروری که در حوزه‌ها و سالهای مختلف انجام گرفته‌اند نیز به بررسی مجلات و شاخص ضریب تاثیر آنها پرداخته شده است (مونتوری و همکاران، ۲۰۰۳؛ شن، ۲۰۱۴؛ رویل و همکاران، ۲۰۱۳ و ژی، ۲۰۱۴).

نتایج نشان داد که از ۲۰۲ نشریه منتشر کننده مقالات مروری ایران، ۱۳ مجله ایرانی (۶/۴۳ درصد) و ۱۸۹ مجله بین‌المللی بوده‌اند و از میان ۱۰ مجله برتر منتشرکننده بیشترین مقالات، ۶ مجله ایرانی بوده است. نتایج حاصل از تحلیل جدول نشان می‌دهد که ده نشریه‌ای که بیشترین مقالات مروری ایران را منتشر کرده‌اند ضریب تاثیری بین ۰/۵ تا ۲/۳ دارند که در مقایسه به مطالعه رویل و همکاران با ضریب تاثیر ۴/۳ به طور متوسط برای نشریات منتشرکننده مقالات مروری اندکی قابل تامل است.

کاکرین یک سازمان غیرانتفاعی بین‌المللی است که تخصص آن در زمینه تولید، جمع‌آوری و اشاعه مقالات مروری است. مطالعات مروری نظام‌مند این پایگاه، به خاطر سازماندهی ویژه، روش‌های استاندارد و مدیریت کیفیت در جامعه پزشکی کاملاً شناخته شده و قابل قبول هستند (شن، ۲۰۱۴). علیرغم اهمیت پایگاه مقالات مروری کاکرین، از میان ۳۸۲ مقاله مروری نظام‌مند حوزه پزشکی ایران، تنها ۳ مقاله (۰/۷۸ درصد) در این پایگاه و در مجله آن نمایه شده بودند.

در این مطالعه، علاوه بر بررسی شاخص‌های کتابسنجی در خصوص مجلات و گروه‌های موضوعی، به بررسی همکاری‌های علمی نیز پرداخته شد. همکاری‌های علمی، بخش جدایی‌ناپذیر و ذاتی فعالیت‌های تحقیقاتی هستند که امکان تبادل نظرات و ایده‌ها در راستای کمک به پیشبرد علمی و مقابله با چالش‌های جدید علمی و از طرف دیگر به اشتراک‌گذاری منابع فنی را فراهم می‌کند (آرتگا، ۲۰۱۴).

از نظر همکاری‌های علمی در تولید این مقالات، نتایج حاکی از آن است بیشترین همکاری علمی ایران با کشورهای آمریکا، انگلستان، استرالیا، آلمان و کانادا بوده است. این کشورها، در مطالعات گوناگون، همواره جزو کشورهای منتشرکننده بیشترین مقالات مروری بوده‌اند (بلک و دونالد، ۲۰۰۱؛ ژی و همکاران، ۲۰۱۴؛ شن و همکاران، ۲۰۱۴؛ رویل و همکاران، ۲۰۱۳).

در سطح همکاری‌های سازمانی نیز، نتایج پژوهش نشان داد که بیشترین میزان همکاری، در موسسات داخلی، میان دانشگاه علوم پزشکی تهران و علوم پزشکی ایران با ۲۱ مقاله مشترک بوده است. اما از نظر همکاری با سازمان‌های بین‌المللی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، بیشترین همکاری را با سازمان‌های بین‌المللی داشته است و بالاترین میزان همکاری آن با دانشگاه استرالیای غربی^۱ با ۲۱ مقاله مروری مشترک بوده است.

توجه به علم‌سنجی مقالات مروری به دلیل اهمیت این نوع مطالعات در سیاست‌گذاری و در تصمیم‌گیری بالینی، ارائه یک تصویر کلی از وضعیت مطالعات مروری نظام‌مند ایران اشاره نمود. یافته‌های این پژوهش می‌تواند به عنوان اطلاعات پایه‌ای توسط محققان، مدیران دانشگاهها و متولیان پژوهش قرار گیرد تا با دانستن وضعیت مقالات مروری نظام‌مند ایران، در خصوص برنامه‌ریزی برای سرمایه‌گذاری بر روی این پژوهش‌ها و همچنین تمرکز بر همکاری‌های داخلی و خارجی اقدام نمایند.

با توجه به روند رو به افزایش این نوع مطالعات در دنیا و کشور، که نشان از علاقه پژوهشگران ایرانی به این نوع مطالعات است باید در جهت بهبود کیفیت این مقالات، افزایش همکاری‌های ملی و بین‌المللی، انتخاب مجلات

¹ Univ Western Australia

منابع

- امین‌پور، فرزانه. (۱۳۹۰). روش‌های ارتقای رتبه وب‌سایت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران. مجله دانشکده پزشکی اصفهان، ۲۹(۱۲۷)، ۱۱۵-۱۲۵.
- کازرانی، مریم، داودیان، عاطفه، زایری، فرید، سوری، حمید. (۱۳۹۴). ارزیابی مرورهای سیستماتیک و متاآنالیز پژوهشگران ایرانی نمایه شده در پایگاه Scopus. مدیریت اطلاعات سلامت، ۱۲(۶).
- ملبوس باف، رامین، و عزیزی، فریدون. (۱۳۸۹). مرور سیستماتیک چیست و چگونه نگاشته می‌شود؟ پژوهش در پزشکی، ۳۴(۳)، ۲۰۳-۲۰۷.
- نگارنده، رضا. (۱۳۹۱). تولیدات علمی در رشته‌های پرستاری و مامایی. مجله دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه تهران (حیات)، ۱۸(۴)، ۹۳-۹۲.
- یارمحمدیان، محمدحسین، محمدی، غفت، و موحدی، فریده. (۱۳۹۰). استانداردهایی برای تدوین مقالات مروری در نظام سلامت. مدیریت اطلاعات سلامت، ۸(۸)، ۱۲۲۶-۱۲۳۴.
- Abramo, G., & D'Angelo, C. A. (2015). The relationship between the number of authors of a publication, its citations and the impact factor of the publishing journal: Evidence from Italy. *Journal of Informetrics*, 9(4), 746-761 .
- Ale Ebrahim, N., Ebrahimian, H., Mousavi, M., & Tahriri, F. (2015). Does a Long Reference List Guarantee More Citations? Analysis of Malaysian Highly Cited and Review Papers. *The International Journal of Management Science and Business*, 1(3), 6-15 .
- Alimohammadi, D., & Sajjadi, M. (۲۰۰۹). Correlation between references and citations. *Webology*, 6(2), a71 .
- Black, N., & Donald, A. (2001). Evidence based policy: proceed with care Commentary: research must be taken seriously. *BMJ*, 323(7307), 275-279 .
- Briner, R. B., & Denyer, D. (۲۰۱۲). Systematic review and evidence synthesis as a practice and scholarship tool. *Handbook of evidence-based management: Companies, classrooms and research*, 112-129 .
- Bunn, F. (2011). Strategies to promote the impact of systematic reviews on health care policy: a systematic review of the literature. *Evidence and Policy*, 7(4), 403-428 .
- Bunn, F., Trivedi, D., Alderson, P., Hamilton, L., Martin, A., Pinkney, E., & Iliffe, S. (2015). The impact of Cochrane Reviews: a mixed-methods evaluation of outputs from Cochrane Review Groups supported by the National Institute for Health Research. *Health technology assessment (Winchester, England)*, 19(28), 1-99, v-vi. doi: 10.3310/hta19280
- Cook, D. J., Mulrow, C. D., & Haynes, R. B. (1997). Systematic reviews: synthesis of best evidence for clinical decisions. *Annals of internal medicine*, 126(5), 376-380 .
- Ebell, M. H., Siwek, J., Weiss, B. D., Woolf, S. H., Susman, J., Ewigman, B., & Bowman, M. (2004). Simplifying the language of evidence to improve patient care: strength of recommendation taxonomy (SORT): a patient-centered approach to grading evidence in the medical literature. *Journal of family practice*, 53(2), 111-121 .
- Jamali, A., Nedjat, S., Heidari, K., Jamali, R., Hassanpour, K., Nedjat, S., . . . Majdzadeh, R. (20۱۵). Worldwide inequality in production of systematic reviews. *Medical Journal of The Islamic Republic of Iran*, 29(1), 1270-1277 .

- Ketcham, C. M., & Crawford, J. M. (2007). The impact of review articles. *Laboratory Investigation*, 87(12), 1174-1185 .
- Ketley, D. (1996). *beyond clinical trials: translation of evidence into practice in treatment of acute myocardial infraction* .
- Montori, V. M., Wilczynski, N. L., Morgan, D., & Haynes, R. B. (2003). Systematic reviews: a cross-sectional study of location and citation counts. *BMC Medicine*, 1(1), 1-7. doi: 10.1186/1741-7015-1-2
- Ortega, J. L. (2014). Influence of co-authorship networks in the research impact: Ego network analyses from Microsoft Academic Search. *Journal of Informetrics*, 8(3), 728-737. doi: 10.1016/j.joi.2014.07.001
- Oxman, A. D., & Group, G. W. (2004). Grading quality of evidence and strength of recommendations. *BMJ*, 328(19), 1490-1494 .
- Royle, P., Kandala, N.-B., Barnard, K., & Waugh, N. (2013). Bibliometrics of systematic reviews: analysis of citation rates and journal impact factors. *Systematic Reviews*, 2(1), 1-11. doi: 10.1186/2046-4053-2-74
- Sheldon, T. A. (2005). Making evidence synthesis more useful for management and policy-making. *Journal of Health Services Research & Policy*, 10, S1 .
- Shen ,J., Li, Y., Clarke, M., Du, L., Wang, L., & Zhong, D. (2014). Production and citation of cochrane systematic reviews: a bibliometrics analysis. *Journal of Evidence-Based Medicine*, n/a-n/a. doi: 10.1111/jebm.12101
- Xiaoxie, L., Xiantao, Z., . . . Peifu, T. (2014). .Zhi, M., Guoqi, W., Xifan, M., Shuo, C Systematic reviews on reports of hip fractures in Web of Science: a bibliometric analysis of publication activity. *Chin Med J*, 127(3), 2518-2522